

Vinko Vrbanac,
general bojnik HV u miru
Osijek,
Mob. tel.:

Siječanj, 2005. godine

Poštovanom gospodinu,
generalu HV u miru
Slobodanu PRALJKU
Zagreb

Dio prvi

Ovdje, pred Vama, je zapovijed Načelnika GSHVO za napadnu operaciju pod tajnim imenom «TVIGI-94» sa zemljovidom.

Operacija je bojevo izvedena od 24. do 30. siječnja 1994. godine. Pripreme za istu su započele 15-tak dana ranije.

Snage HVO su jednim dijelom ostvarile ono što je tom operacijom i planirano. Bilo je to, poslije dugog vremena neuspjeha na bojištu, da su MOS-u nanijeti značajni gubitci u živoj sili, tehnici i zauzimanju prostora koji je «tradicionalno bio MOS-ov».

Ali, prije nego što nastavim o operaciji «TVIGI-94», vratio bih se u studeni mjesec 1993. godine.

Godina 1993. išla je svome kraju. Hrvati Bosne i Hercegovine uspjeli su se održati u nekoliko srednje bosanskih enklava: Žepče s Usorom, Kiseljak s Kreševom, Vitez s Busovačom, Daštansko-Bobovac, zbjeg na Zaslincu iznad Konjica, nekakva samostalnost u bihaćkoj regiji i možda još ponegdje. Naravno, tu je veliki prostor Hercegovine i manji prostor Orašja, s osloncem na teritorij Hrvatske.

HVO su sve više počeli opterećivati problemi nedovoljnog broja ljudi (u kvantitativnom smislu) za održavanje duge i preduge bojišnice, održavanje enklava u životu uz sve bezočnije nasrtanje MOS-a na njih, logori...

Trebalo je žurno napraviti jednu pobjedu. Trebalo je to poradi morala, ali i poradi bolje pozicije naših pregovarača po raznolikim europskim gradovima.

Nadnevka 08. 11. 1993. godine dolazi novopostavljeni Načelnik GSHVO, general pukovnik Ante Roso s ekipom visokih časnika i za nekoliko dana, uz određene kompromise preuzima zapovijedanje vojskom HVO-a.

Nekako u to vrijeme i general Praljak, privremeno, odlazi iz zapovijednih struktura HVO.

Od 10. do 20. 11. 1993. godine izvedena je, još jedna u nizu neuspjelih napadnih, operacija HVO-a čiji je cilj bio zauzimanje G. Vakufa i ovladavanje širim prostorom uskopljanske bojišnice. Operacijom je zapovijedano sa ZM operativne grupe «Buna» (OG «Buna»), na Pidrišu. Glavni čovjek bio je gosp. general Žarko Tole.

Stabiliziranje crta obrane, poslije svake neuspjele napadne operacije je naporan i slojevit posao. Dosta ljudi bude ranjeno, pa i poginulih, nezadovoljnih. Najčešće se za neuspjeh okrivljuju neidentificirani i tamo neki izdajnici. Bojišnica se napušta bez odobrenja nadređenih. Tako da odjednom shvatiš kako si poslije neuspjelog napada u stvari dobra meta za neprijatelja i za eventualne njegove napadne pothvate....

OG «Buna» je prestala postojati, a zadaće organiziranja i izvođenja obrane preuzima Izmješteno zapovjedno mjesto ZP Tomislavgrad (IZM) u Prozoru.

U tom stabiliziranju crte bojišnice poduzimano je, tijekom mjeseca prosinca 1993.g. više taktičkih napadnih aktivnosti s ciljem ovladavanja pojedinim kotama i vrhovima kao što su: Škarina glava, Vedrine, Zavišće...

Njihovim osvajanjem značajno bi se skratila crta bojišnice i smanjio potreban broj ljudi za držanje iste. Na žalost od tog posla nije bilo ništa. Jedino je Argentinac s livanjskom brigadom uspio pomaknuti crtu fronte prema sjeverozapadu i zauzeti Vilića gaj.

Znači, nekih pomaka prema okruženim HVO enklavama, prije svega u Vitezu i Kiseljaku nije bilo. Pomoć je bila utoliko izražena što je MOS ipak morao odvajati snage za vakufsku bojišnicu, a time je morao slabiti pritisak na enklave.

Snage HVO, pod zapovijedanjem OG «Buna» nisu bile ništa slabije od onih koje su okupljene za operaciju «TVIGI-94», pače, bile su i brojnije. Odmah bi se moglo postaviti pitanje zašto u studenom 1993. godine nije uspjelo, kao u Siječnju 1994. godine?!

Odgovor je dosta jednostavan: U sustavu zapovijedanja snagama HVO OG«Buna» nije bilo generala Praljka.

Dakle, 10. siječnja 1994. godine izdao je NGSHVO zapovijed, pod tajnim imenom «Tvig-94». Zapovijedanje snagama HVO s ramske bojišnice bit će sa IZM Prozor, a određen je i časnik iz GSHVO, koji će s IZM-a zapovijedati operacijom Općenito uzevši, taj IZM u Prozoru bilo je jedno značajno, stalno i sveprisutno zapovjedno mjesto, u duljem vremenskom razdoblju.

Nadnevka 15. 01. 1994. godine, na IZM Prozor, primili su zapovjednici postrojbi svoj primjerak zapovijedi za napad. Obavljena je, na sastanku i priprema za napad.

Na sastanku je bio general Praljak. Jednostavno je osjećao kad se treba pojaviti i kad će njegova nazočnost biti potrebna i učinkovita. Dolazio je obično sam, u terenskom vozilu marke, mislim, «Tojota». To što je upravljao sam, što nije imao osiguranje, kao većina zapovjednika, a pogotovu generala, govorilo je podosta o generalu Praljku kao vojnom zapovjedniku, kao osobi. Gotovo uvijek je izgledao dobro raspoložen, bolje nego, barem 70% osoba koje su ga okruživale. Postupao je i reagirao krajnje racionalno, onako, kao da je uvijek htio reći: To je već viđeno, doživljeno...! Nema se tu šta puno filozofirati. Ali kad je trebalo, znao je i filozofirati.

Eh, sad, časnik iz GSHVO, određen da zapovijeda operacijom «Tvig-94», na pojavu generala Praljka, morao je osjetiti višeznačne vibracije.

Prvo, general je stariji po činu, neprijeporni je autoritet u vojnom dijelu HVO-a (što će se kasnije višekratno potvrditi).
 Drugo, general nije upućen od GSHVO, bar ne zvanično, tako da mu uloga u ovoj operaciji nije određena. Znači može raditi što hoće, pomagati, ali i ometati. Uzdzitati, ali i omalovažavati. I,
 treće, što nije beznačajno, dotadašnje poznanstvo između tog časnika iz GSHVO i generala Praljka bilo je samo površno. Na razini kraćih manje ili više oficijelnih susreta. Da li je ono što su jedan o drugom čuli, moglo biti dovoljno za suradnju ili za netrpeljivost? Jedno je bilo sigurno: Neprijatelj je zajednički.

No, general Praljak je ubrzo, pred svim zapovjednicima postrojbi, pojasnio svoju ulogu, rekavši otprilike ovo:
 Da on, general Praljak, nije ispred GSHVO određen da zapovijeda ovom operacijom, ali mu je odobreno da je prati i pomogne.
 Njegova pomoć sastojat će se u tome da prati rad zapovjednika operacije, da postavlja, ako treba, stotinu pitanja i potpitanja, ali ne zbog toga da bi određenog zapovjednika provocirao i dezavuirao, već samo zato i s jednim ciljem, kako bi se tijekom priprema snage HVO dovele u najpovoljniju moguću situaciju u odnosu na neprijatelja. Izlaziti će s momcima na teren, u izviđanja iako on dobro pozna tu bojišnicu. Tada, a i kasnije u više navrata izražavao je potrebu uspješne realizacije ove operacije. Pri tome je snage MOS-a okarakterizirao kao loše opremljenu i neobučenu vojsku, koja ni kurca ne vrijedi i koju jednostavno energičnim nastupom treba razbiti.

Svi zapovjednici su pozdravili ovakav nastup generala Praljka. To pozdravljanje nije bilo zato i samo zato što on ima čin generala i što je njihove gore list, već je iz njihovog pozdravljanja izviralo povjerenje u osobu, u vođu.
 On je bio onaj kom se vjeruje. Povjerenje takvog tipa stiće se jedino nesebičnim izlaganjem sebe samoga, pogibelji i nedaćama, kakvim su bili izloženi i drugi bojovnici HVO-a u ranijim ratnim okršajima.
 Ovakvo moje razmišljanje o generalu Praljku, bit će uskoro, u praksi, potpuno potvrđeno.

Točno je da je tada HVO imao prevlast u topništvu i minobacačima, kao i u streljačkom naoružanju, barem što se samog streljiva ticalo. Minobacački projektili MOS-a bili su punjeni čak keramičkim pločicama.
 No pripadnici MOS-a bili su vjerski fanatizirani borci koji se nisu predavali, nisu reagirali na pozive za izlazak i predaju iz bunkera. Bilo ih je puno i umjesto topništva koristili su, prikradajuće, trojke naoružane ručnim bombama.

Odmah se uvidjelo kako nema ništa od 16. 01. 1994. godine, koji datum je određen zapovijedu NGSHVO kao dan za GOTOVOST.
 Crte bojišnice, na prostoru Uskoplja i Rame nisu bile stacionarne već dosta dinamične. Svakodnevnne paljbene provokacije i nasilna izviđanja snaga MOS-a odugovlačile su pripreme postrojba HVO za početak napada.

Trebalo je dovesti ljudstvo i vojnu tehniku i opremu. Čak 70% postrojba, koje su dobile zadaću u napadu, morale su doći s juga, prelazeći Vran, u prostor Rame.

Razmještaj ljudstva, minobacača, topništva, tenkova, streljiva, granata....

Sve to uvezati odgovarajućim vezama, da jedan element bojevog rasporeda može dati učinkovitu pomoć i potporu drugom, baš onda kad mu zatreba i točno tamo gdje mu treba.

Izuzetno je važno bilo dobro organizirati sanitetsku pomoć i eventualno daljnje zbrinjavanje ranjenika.

Zapovjediti i pojasniti zapovjednicima i bojovnicima postupanje sa zarobljenicima.

Nadnevka 20. 01. 1994. godine, sve je to, konačno bilo složeno i u 05.30 su postrojbe i tenkovi krenuli na polazne položaje za napad. IZM Prozor ima 10 – 12 izravno uvezanih elemenata bojevog rasporeda.

Već pri izlasku na polazne položaje vidi se kvaliteta obavljenih priprema: U kvaru jedno sanitetsko vozilo, u prekidu veza između nekih položaja, vodiči nisu došli, motorole nisu preuzete...

Ali na kraju je presudila magla. Ništa se ne vidi i nema izgleda da će se povući prije podneva. U 09.45 prekida se izvođenje operacije. Prije nego je i počela.

21. i 22. 01. 1994. godine, magla je sve gušća, ne diže se. Ponešto se još priprema. Obilaze se sve postrojbe, drži se moral.

Dana 23. siječnja 1994. godine, moglo bi se ići u napad, ali neće brigada Rama. Jedini koji može s njima, uspješno, obaviti razgovor je general Praljak.

Ramci nisu prihvatili ulogu koju im je dodijelio GSHVO. Žele oni ući u Here. To na neki način smatraju svojim dugom, obvezom, zavjetom čak. Inače ne idu u napad. Udovoljeno im je. No, još jedan put je general Praljak istakao kako se moraju i zašto se moraju ponašati tako i tako prema zarobljenicima. (Nedugo iza naših bojevih postrojbi, u osvojene prostore ući će međunarodni predstavnici EEMC-a).

Zašto ne smiju paliti i rušiti kuće koje se još mogu koristiti! Zato što se već sada Nemamo gdje smjestiti, što stražu čuvamo ispod bukava... Obećali su da će sve, što se toga tiče, biti u redu.

Isticano je također kako su Here jedan simbolički objekt, jedan politički značajan objekt, a da je pravi vojnički objekt planina Konjsko. Ovladavanje vrhom Konjsko Omogućit će dalji prodor prema Istoku.

Dana 24. 01. 1994. godine, konačno započinje napad.

Signal «Jelen», kao znak za napad primile sve postrojbe u vremenu od 06.45 do 07.00 sati.

Sama bojeva dinamika se odvija u duhu temeljne zamisli i odluke. Zapovjednici izvješćuju, zahtijevaju, primaju zapovijedi:

- 07.10 Lija traži da VBR bude spreman, trebat će mu uskoro,
- 07.20Provjeravam vezu s Pavlovićem. Na njegovom pravcu, prema Herama je i general Praljak,
- 07.32, 07.35 ..Goran iz Jurića....,
- zapovjedbno da VBR djeluje po položajima MOS-a u Kutama, u 07.50,

- 07.45... javlja Goran kako mu Matini još nisu stigli,
- 08.00 ...otpočeo napad MOS-a iz Šćipa na snage HVO,
- 08.30... Lija javlja da je VBR neispravan,
- 08.50... u redu je VBR,
- 09.10 ...djelujemo po položajima MOS-a u prostoru Voljevca,
- 09.15.. Pavlović više neda da se tuče iz VBR-a,
- 09.45.. zapovjednik Skender izvješćuje kako 175. napreduje prema Zavišću.

Ovdje prilažem zapovijed zapovjednika ZP Tomislavgrada, pukovnika Skendera, od 23. siječnja 1994. godine, kojom su izdane konkretne zadaće 175. brigadi HVO i susjednoj brigadi Rama.

- 09.45 ... opet u kvaru tomislavgradski VBR,
- 10.05 ... Tomić traži 50 kom TF tenkovskih projektila na Crni vrh,
- 10.05 ... Osvojen vrh Vedrine,
- 10.10 ... obavještajci javljaju kako MOS još nije otkrio pravce napada HVO-a,
- 11.00 ... general Praljak upozorava Pavlovića da se pripremi za preuzimanje crte na Konjskom...
- 11.50 ... 175. brigada osvojila tt 1167 (između Zavišća , Cipala i Rata),
- 12.00 – 14.00 uvezuju se dostignuti položaji, snabdijevanje raketama i granatama,
- 16.00 ..zapovjednik MOS-a traži protunapad i vraćanje Škarine glave i Seoca,
- 16.00.. intenzivan napad HVO na Here,
- 16.45 ... ovladano Herama,
- 17.00 ..general Praljak zahtijeva od Kolakušića (zamj. zapov. Rame) još ljudi, podići domobrane.

U tijeku napada na Here, ranjen je zapovjednik brigade, puk. Ante Pavlović. Prilazeći ranjenom pripadniku MOS-a, s namjerom da mu pomogne, ali MOS-ovac aktivira ručnu bombu, raznese sam sebe i na žalost rani Pavlovića.

General Praljak se u to vrijeme još nalazi u Herama. Već je sumrak.

Kratka rasčlamba sa zapovjednicima i izdavanje novih zadaća. U tijeku noći čišćenje i uređenje komunikacija, snabdijevanje....

Za prvi dan operacije, plan je realiziran gotovo 100%. Ostalo je samo Konjsko i svi se slažu kako ga je potrebno uzeti.

No sad se događa nešto što u ratu i nije rijetkost. Zadovoljstvo učinjenim i predstavljanje slijedećeg zadatka kao nemogućeg i neosvojjivog.

Odjednom se jedna značajna postrojba (bojna gard. brigade) «domislila» kako je na ovaj prostor došla isključivo poradi obrambenih, a ne napadnih djelovanja, Ramcima su Here dovoljne, Konjsko im i ne treba... I tako. Na scenu opet stupa general Praljak. Miri međusobno suprotstavljene zapovjednike, nagovara postrojbe za napadanje... naravno, ne čini on to sam, ali je u tome najuspješniji.

Ići će se na Konjsko, ali tek 27. siječnja 1994. godine. Kad bude osvojeno, položaje će preuzeti 175. brigada HVO. O tome svjedoči priložena zapovijed pukovnika Skendera od 26. siječnja 1994.g.

Napad nije uspio, a do kraja siječnja 1994. godine utvrđivane su i uređivane dostignute crte.

Kako dio postrojbi napušta prostor Rame tako se usložnjava sastavljanje smjena bojovnika za držanje crta, poradi kroničnog nedostatka ljudstva.

Cijelo vrijeme boravka u Prozoru, kad nije na terenu, general Praljak je na IZM-u. Tu je organizirano operativno središte i operativna dvorana. Preko noći se spava na podu, na tepesima, vreći za spavanje. Higijenski uvjeti minimalni.

Dio drugi

General Praljak također napušta Ramu, da bi se u Prozor vratio ponovo, 4/5. veljače 1994. godine.

Odmah je u prilici isprobati svoj autoritet. Naime, zbog međusobnog obračuna između pripadnika HVO Rame i Bugojna, na udaru je bio sam IZM. Zapovjednik Skender nasilno razoružan, tenk ramske brigade spreman da puca po zgradi u koju je smješten IZM.

Bugojanci, pod zapovijedanjem Slavena Žuljevića –«Klice», smješteni u školi u Gračanici, zamjerali su se Ramcima jer su ubili jednog njihovog značajnog momka. Naravno Ramci žele osvetu, i to odmah. Jedino je general Praljak uspio uvjeriti Ramce da će se «Klica» predati i da će mu biti suđeno u Ljubuškom. Uspio je i «Klicu» nagovoriti da dođe i da mu se preda, pa je «Klica» bio zatvoren u jednoj prostoriji IZM-a. Naravno, prije tog se moralo pod stol, jer je operativna sala izrešetana puškostrojnicom.

Kako su se Bugojanci zabarikadirali u Gračanici, kroz Ramu, prema zatvoru u Ljubuškom nisu mogli proći, a dolina Jablanice je pod kontrolom MOS-a, nađeno je rješenje da ih se u Ljubuški prebaci helikopterom.

Pronađeno je brdo iznad Gračanice gdje se helikopter mogao spustiti i tamo su, već pod okriljem noći, razoružavani i ukrcavani u helikopter.

Rat je još trajao. HVO je iz operacije «Tvigi – 94» ipak izišao s osvojenim teritorijama. To nisu bili tako veliki prostori koliko su u taktičkom smislu bili vrijedni i značajni. Imajući u rukama Vedrine, Zavišće i Škarinu glavicu, stvoreni su uvjeti za uspješnije napadno djelovanje na G. Vakuf.

Prije toga trebalo je osvojiti Cigansku livadu.

Ideja gosp. general Praljka je bila da sve pripreme, čak do paljbene pripreme samog napada idu tako kao da će HVO nastaviti započeti napad prema Konjskom, a u stvari, udar će ići dolinom r. Vrbasa, prema G. Vakufu.

Promišljanje o tome kako je u prijašnjim ratovima Bosna osvajana aneksijama, pripajanjima... nisu mnogo pomogle. U ovom ratu moralo se tući i krvariti za svaku čuku, za svaku kotu.. Ali, to sam već negdje napisao, kako je veći teritorij pod kontrolom HVO-a bio veći i jači argument za pregovaračkim stolom.

Osjećali smo i znali kako MOS nije više niti naoružan niti hranom snabdjeven. Kod zarobljenih pripadnika MOS-a nalazili smo ili prazne puščane spremnike ili sa po 2 – 3 komada streljiva.

Da su pretpostavke o MOS-u bile točne govori i podatak kako su drugi dan po zaključenom mirovnom sporazumu prilazili položajima HVO-a tražeći hranu.

Ma, na kraju, HVO je 16. i 17. veljače zauzeo tu Cigansku livadu. Probijena je buldožerom preko nje komunikacija, a sam G. Vakuf spasio je Alah. Šest dana uzastopno ležala je gornjo-vakufska kotlina u gustom magli, protiv nje HVO nije mogao.

Iz tog vremena, ovladavanja «Cigankom», dakle od 09. do 17. 02. 1994. godine, naveo bih dva, tri događaja koji mogu poslužiti za bolje razumijevanje generala Praljka.

Ciganska livada je nagnuta prema vakufskoj kotlini. To je jednim dijelom poljana, a u drugom, dijelu je gusta crnogorična šuma, debljine čovječje ruke, ali uistinu gusta kao konoplja.

Moglo je se slobodno pregaziti tenkom. No kako pješaci uvijek smatraju da tenk mora ići naprijed, tako i tenkisti smatraju da je sigurnije ako su pješaci ispred.

I zapovjednik tenkova, Jelečević, znao je da u tako gustom šumi ne može biti protutenkovskih mina, ali je izrazio svoju bojazan od eventualne zaszjede snaga MOS-a s ručnim bacačem ili nekim drugim protuoklopnim sredstvom.

S obzirom da teren pada (kosina), general Praljak donosi odluku da on (general) i Čurčić uzmu po nekoliko ručnih bombi, krenu na desetak metara ispred tenka i bacajući te bombe lijevo i desno (i naravno ispred sebe), kako bi očistili teren od eventualnih nepoželjnih pješaka i zaszjeda, a da Jelečević ide tenkom polako iza njih dvojice, a onda po tenkovskom tragu ostali bojovnici. To se tako i dogodi.

General je radije pogibelji izložio sebe nego svog vojnika.

Šest dana za redom iz Prozora se napadajuće snage HVO-a penju uz Makljen, da bi već na Pidrišu vidjeli kako se magla nije pomakla.

To može sada izgledati ovako prozaično, ali držati našpanovane bojovnike i u volji za rat, neprekidno šest dana, a rata nema?! To nije niti malo lagano. Kod bojovnika se rađaju raznolike ideje: Od onih kako je bolje bilo ne izlaziti do onih kako bi trebalo ići kući... Tu nema vojarni, to je veljača 1994. godine, zima s puno snijega... planinski uvjeti..

Kad je izgledalo kako ništa više ne može pomoći, onda je general logički zaključio: Bolje da se malo strpimo i to odradimo sada, nego da moramo ponovo zbog toga dolaziti! I – upalilo je!

Volio bih gospodine generale Praljka da ovaj materijal pomogne Vama i timu koji za Vas radi.

Vjerujem da većinu ovog, što se Vas osobno tiče, nisam niti trebao pisati, Vama je to i te kako dobro poznato. No, ovim drugima, uvjeren sam, bit će od pomoći.

Pozdravljam Vas s poštovanjem i želim Vam sreću i svako dobro.

Vinko Vrbanac

